

ANALES
DEL
CENTRO DE CULTURA
VALENCIANA

Núm. 22

VALENCIA — 1935
IMPRENTA HIJO DE F. VIVES MORA
HERNÁN CORTÉS, 8

t, però
 el tifell
 haver
 e con-
 ajor i,
 d'un
 ció en
 in sus

grollera

, i un
 extra-
 parer
 ntitat

ésser
 aren,
 iusa,
 ssari
 orça
 lat i
 que
 pro-

Secció d'Antropologia i Prehistòria

Cursos de 1932-33 i de 1933-34

PER

PRIMIGENIUS

EXCURSIONS DE LA SECCIÓ

Inscultures Epilitiques de Gàtova. — Per indicacions del Director Corresponent en Llíria, En Doménec Uriel, i convidats pel també Corresponent En Lluís Gallego, es va verificar una excursió a Gàtova el quatre de setembre de 1932 per a examinar uns gravats rupestres, alfabeticos, molt estranys, apareguts sobre una gran llosa de *rodono* situada en una vertent de la muntanya dita «La Rocha» devés el poble i a la part oposada del barranc.

Entre les inscultures n'hi han algunes que semblen representacions estilisades de l'home neo-eneolític i més formes que apareixen als megalits del Morbihan (Bretanya) i a d'altres indrets de Gallècia i Portugal (1). Un fragment del *rodono* ab les dites inscultures fon donat al Centre per En Lluís Gallego.

En octubre de 1933 es tornà a fer una excursió al mateix lloc, a la fi d'examinar més detingudament els esmentats gravats. Formaven part de la missió els professors Dr. Pericot, catedràtic de la Universitat de València, En Ramon Martínez i En Pere Aranegui, de l'Institut Escola, N'Emili Lluch, En Doménec Gomeç Senent, el President de la Secció i altres.

A la vista de les suposades inscultures el professor Aranegui va opinar que's tractava de les empremtes deixades pel cos

(1) Nicolau de Sueca. «Unes inscultures epilitiques a «La Rocha» de Gàtova. *Las Provincias*. València, 22 octubre 1932.

d'una espècie de cuc, quan encara el *rodno* formava part d'una platja. Esta opinió pareixia refermar-la el que una llosa gravada semblava eixir d'un altre estrat que hi era dessus.

La Penya Roya, de Gàtova.—En la sessió del 7 de novembre de 1932, fon presentada pel President de la Secció una llança de ferre ab uns estranys signes alfabetiformes, fets ab incrustacions de bronze (Fig. I.). La llança fon donada per En

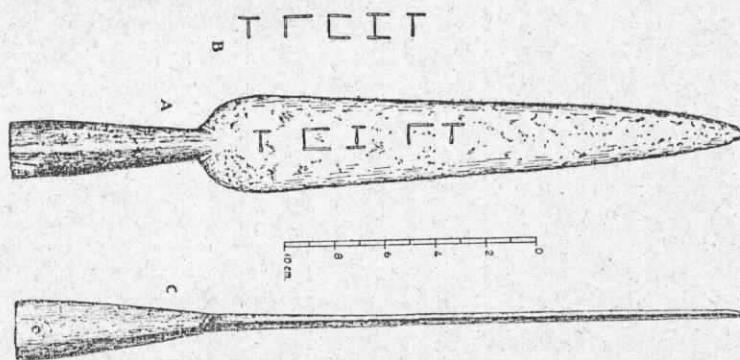

FIG. I.—Punta de llança trobada en una cova de la *Penya Roya*, de Gàtova.

David Doménec i Doménec, de Massarrojos, qui l'havia trobada a l'interior d'una cova de la «Penya Roya», de Gàtova. Ab aquest motiu visitaren l'esmentat lloc el 13 d'agost de 1933, En Joan Senent (màior i menor de dies), Gómeç Senent (D. i P.) i el President, acompanyats d'En Pasqual Catalan Martínez, de 74 anys, fill de la població.

La «Penya Roya», situada a l'esquerra del camí de Gàtova a Olocau, damunt del seu barranc, té el cim com revolt per un gran cataclisme. Es curiós veure aquest amuntonament de penyots que ha produït simes, coves, fossats i llocs perillosos deguts, segurament, a un seisme que produí l'enderrocament del cadamunt de la muntanya, on és provable que hi haguera alguna gran cova, el qual enfonsament donà lloc a d'aquest catastròfic panorama.

La exploració, prou superficial per manca de mitjans, no donà ningun resultat. El Pasqual ens parlà d'haver-se trobat al-

t d'una
gravada

novem-
iò una
ab in-
per En

gunes coses, la època de les quals no es pogué determinar per falla de dats.

Aquest lloc és interessant, aiximateix, demosòficament. El vell Pasqual digué que les dones de Gàtova fan por als xiquets anomenant-los «el mono de la Penya Roya», i va contar que a un nebot seu, anant a Olocau una nit, se li va aparèixer una espècie de simi negre, i de l'esglai va posar-se malalt. Per a tornar-se'n a Gàtova és feu acompanyar d'un seu oncle, ja també de nit; mes quan estaven prop de la «Penya Roya» féu que s'en tornara, car dia que ja no havia por; mes tan apenes l'oncle va ésser esfumat per les ombres de la nit, el nebot va veure com una gran claror com si es fera de dia, apareixent-se-li aquell animal negre.

El Pasqual diu que tingueren que fer-li dues sangries a les mans i que quan ell va anar a veure 'l se li posà a plorar no el prengueren per covart. El Pasqual, incrèdul, va dir-li que a ell no li eixiria i que pensava passar-hi per allí a la fi que li ixquera.

Pocs dies eren passats, quan el Pasqual i un altre valentot, ja molt de nit, anaven a Olocau quan a l'arribar al lloc esmentat, el primer va veure com el company, qui anava endavant, apretava el pas i a la fi arrancava a córrer. Ell va observar una gran resplandor i així com un guió processonal blanc, que abaixava i pujava, i també apretà les espadenyes fins atényer a l'altre; i en passar de la «Penya Roya» s'atreviren a descansar, contant-se'l cas, resultant que s'il ú havia vist el guió blanc l'altre l'havia vist negre. En tornar-se'n va dir qu'ls passà una cosa pareguda.

El sossoit els va ocórrer fa uns trenta anys, dient el Pasqual que 'l fenomen era conegut dels antics i que a d'alguns el dit «mono» s'els havia tirat als muscles, pesant-los, sens que 's sabera de ningú a qui li haguera fet altre dany que l'esglai.

Pareix ésser que 'l David Doménec, casat ab una gatovenca, sabedor d'aquests relats, volgué fer la prova; mes el simi sembla que no estava per a provatures i no se li va aparèixer, ni se li féu de dia, i per aquest motiu va pujar al cim i explorà les coves i covatelles, sens trobar mes que la punta de la llança esmentada.

Castells de Torassos i de Requena. Altura.—El 20 de novembre de 1932, una comissió formada pels senyors En Gómeç Trénor (J. A.), En Navarrete i Mayans (M.), En Corbín Carbó (J. M.) i el President, es dirigiren a Alcubles on per indi-

obada
i. Ab
1933,
i P.)
inez,

itova
r un
de
osos
del
guna
òfic

no
al-

cació de N' Antoni Domingo Ibànyes i acompanyats pel Mestre Nacional En Vicent Nicolau i per un fill del Domingo, com a guia, es dirigiren a explorar les runes dels Castells «de Torassos» i «de Requena», ja al terme d'Altura (1).

Dirigint-se pel camí vell d' Alcubles a Altura i seguint per la antiga Vereda Real d' Aragó, en arribar on parteixen els termens de Xèrica i Altura es troben planerament quasi damunt d' un cabeç que cau per vessants ràpides sus el barranc «de la Torrecilla» i el «de Argullón» que aquí s'ajunten per a seguir cap al Palància. Aquí son els enderrocs del «Castillo de Torassos». Abundància de ceràmica del principi dels metalls, molins barquiformes i restes de murs per tot arreu, son les venerables deixalles de lo que degué ésser fortalesa d' importància estratègica, que, per la seua disposició i situació, assequible alamon per la banda de Lliria i inexpugnable per l'aragonesa degué ésser una formidable defensa de les planes valencianes contra les incursions dels Beribraços de l' *Ora Marítima d' Avienus* i les dels Celtíbers després.

Separat per una barrancada, cap a l' E. N. E. de l' anterior, al marge dret del barranc de «la Torrecilla» s'asseuen els enderrocs del «Castillo de Requena» que era una torre rectangular els quals paraments venien a mirar quasi als quatre punts cardinals, essent els de N. i S. d' uns deu metres i d' uns catorze els de Ponent i Llevant. Els murs son de pedra calcàrea arrancats en forma gairebé paralelepípedica, sens treballar, i junyits sens argamassa o ab aquesta molt fluixa i levigada per les aigües. Hi romanen encara alguns metres de mur.

La dita torre està sobre un cabeçolet, estribació de la «Solana de Cotorro», que la domina, així com totes les demás altures que la rodejen, romanent ficada, ço que crida l'atenció alamon. Un avant mur i una sanga separaven aquesta fortalesa de la «Solana». Aquí no trobaren mes que ceràmica ibèrica i un fragment de molí discòide com els característics de la dita època.

Comparant les dues estacions arqueològiques ens nou la imaginació contemplar aquella dels «Torassos» que domina els alentors, mentres que l'altra de «Requena» s'asseu al fons

(1) Ibidem. «De com, la Ibèria, es defenia dels Beribraços. *Las Provincias*, València, 27 desembre 1932.

el Mestre
m a guia,
rassos» i

int per la
termens
un cabeç
cilla» i el
cia. Aquí
a de ce-
de murs
ué ésser
posició i
ougnable
s planes
dra Ma-

interior,
s ende-
tangular
s cardi-
orze els
cats en
ts sens
ties. Hi

«Sola-
altures
lamon.
de la
i un
època.
iou la
ia els
fons

Provin-

d'aquella vall estreta que formen els tres barrancs. La primera és del principi dels metalls, la segona ibèrica. Entre les dues passa l'antiga Vereda d'Aragó, estreta i difícil, que allí davant està el «Vago del Contador», punt tan fragós i estrenyit que reb el nom del fet que 'ls ramats no poden passar sinó de cap en cap, ço que és aprofitat per a comptar el bestiar, segons és fama.

Totes estes estacions d'altura permetran aclarir molts punts de la pre i protohistòria valencianes el jorn que siguen estudiades en conjunt i sistemàticament, sus els punts de vista militar, polític i econòmic.

El barranc de la «Torrecilla» deurà segurament el seu nom a d'aquesta torre de «Requena» (1).

Pintures rupestres de Beniatjar.—El 12 de març de 1933 fon realitzada una excursió per a visitar les pintures rupestres que havia descobert En Rafel Pardo Ballester, de Beniatjar, jove entusiasta qui en molt poc de temps ha portat a cap treballs d'investigació a manta i trobat bastants estacions arqueològiques de diverses èpoques.

Ixqueren de València el Dr. Pericot, En Salvador Espi, N'Emili Lluch i el President i, ja a Beniatjar, els esperaven l'inventor En Pardo Ballester, i el Director de Número del C. C. V., En J. J. Senent.

Les pintures estan situades en dos abrics espadats, de poc fons i molt erosionats, a la vessant E. del «Castell del Cit» o «de la Carbonera», damunt del barranc del mateix nom que pren després el de «la Vila» i aiximateix el de «la Punta». Les representacions, algunes de les quals foren calcades per En J. J. Senent, En Pericot i N'Espí son de l'home estilistat i altres figures esquemàtiques i de difícil interpretació; signes, algú serpentiforme, incomplets o ja quasi esborrats. U dels abrics conté unes cinquanta figures i l'altre sobre trenta.

(Continuarà.)

(1) Material dipositat al Centre de Cultura Valenciana.